

Król Kanut Wielki – skandynawski władca i wnuk Mieszka I

4 października 2022

Król Kanut Wielki był jednym z najwybitniejszych skandynawskich władców epoki wikingów. Utalentowany wódz, niezwykle strateg i rezolutny polityk, który potrafił przejąć, utrzymać i rozszerzać władzę. Kim był wnuk Mieszka I, który władał trzema europejskimi państwami?

Król Kanut Wielki (zromanizowana i upowszechniona wersja imienia Knut) sprawował swoje rządy w sposób nowatorski co najmniej na kilku płaszczyznach. Ten, uznawany za pragmatyka władca, wiązał się z silnymi sojusznikami, przeprowadził liczne reformy i dostrzegał wielkie szanse nie tylko w zwycięskich bitwach, ale zwłaszcza w działaniach politycznych i propagandowych. Początkowo zdobył władzę nad Anglią, po czym przejął koronę duńską i norweską. Dlaczego Kanut zyskał przydomek „Wielki”?

Trudne początki Kanuta Wielkiego

Potomek Swena Widłobrodego, znany później jako Kanut Wielki urodził się w ostatniej dekadzie X wieku, prawdopodobnie w 994 lub 996 roku na terenie Danii. Wiadomo, że matka Kanuta była córką Mieszka I, którą część badaczy utożsamia ze Świętosławą (Gunhildą). Źródła nie pozwalają zatem jednoznacznie określić ani daty narodzin przyszłego króla, ani precyzyjnie wyjaśnić tożsamość jego matki. Podobnie niezbyt wiele wiadomo na temat jego dzieciństwa, a wizja tego etapu życia duńskiego księcia w dużej mierze oparta jest na domysłach a nie źródłach. Najstarsze z nich informuje, że jako młodzieniec w 1013 roku towarzyszył ojcu w podboju Anglii. Swen Widłobrody zdobył angielską koronę w grudniu tego roku, jednak już kilka tygodni

później zmarł, zostawiając po sobie imperium, które nie okazało się jednak zbyt stabilne.

Kanut został okrzyknięty przez duńską armię królem Anglii, lecz jego nieugruntowana pozycja, a zapewne też brak dużego doświadczenia zostały wykorzystane przez wygnanego wcześniej do Normandii Ethelreda, który zdecydował się na powrót do Anglii, by przejąć władzę. Wyjęty spod prawa Kanut zdecydował się na ewakuację wraz ze swoją armią do Danii, gdzie po śmierci Swena schedę przejął jego starszy (?) brat – Harald. Z kolei w Norwegii po pokonaniu jarla Lade – Swena (rządzącego z nadania duńskiego króla), władzę przejął Olaf II Haraldsson. Pozostający wcześniej pod kuratelą Swena Widłobrodego Olaf Skötkonung usamodzielniał się w Szwecji. Kanut postanowił działać.

Kanut Wielki w drodze po władzę

Sytuacja w Anglii po powrocie Ethelreda (nawiasem mówiąc zwanego „Bezradnym”) wciąż pozostawała niekorzystna. Kraj był podzielony, a w 1015 roku doszło dodatkowo do poważnego konfliktu między królem a pretendentem do tronu, jego synem – Edmundem, któremu nadano później przydomek Żelaznoboki. Kryzys ten wykorzystał Kanut, który w rozłamie widział szansę na powrót duńskich rządów nad Anglią. Po zebraniu sił złożonych głównie z Duńczyków i Norwegów, ale też Szwedów dokonał on inwazji – armia dotarła w rejon miasta Sandwich oraz hrabstw Kent, Dorset, Wiltshire i Somerset. Przebiegu ofensywy w początkowych fazach nie można uznać za sukces duńskiego księcia. Przez długi czas centrum oporu przed inwazją pozostawał Londyn. Skupiała się tam władza najpierw Ethelreda, a później jego syna Edmunda, który w kwietniu 1016 roku przejął obowiązki ojca. Anglosasi przez długi czas bronili się skutecznie. Przełom nastąpił dopiero 18 października 1016 roku w bitwie pod Assandun, w której jak donoszą kroniki anglosaskie, poległ kwiat angielskich elit. Bitwa zakończyła się zwycięstwem sił skandynawskich, a Edmund Żelaznoboki i

Knut Wielki podzielili władzę w Anglii: Wessex pozostał w panowaniu Edmunda, zaś resztę Anglii zagarnął Knut.

Niektórzy badacze uważają, że angielski król doznał poważnych ran na polu bitwy. Trudno to zweryfikować, lecz faktem jest, że Edmund umarł już w listopadzie 1016 roku (biorąc pod uwagę młody wiek króla, raczej nie z przyczyn naturalnych), otwierając Kanutowi drogę do ekspansji. Po śmierci Edmunda Kanut przejął władzę na terenie całej Anglii, przy czym poszczególne obszary podzielił między zaufanych lokalnych władców, zaś osobiście sprawował władzę w Wesseksie. W niedługim czasie okazał się nie tylko zwycięskim przywódcą armii, ale też niezwykle zdolnym politykiem. Poprzez zawarcie małżeństwa z Emmą, wdową po Ethelredzie utrzymał więzy z wcześniejszą dynastią. Pozycja króla Anglii została oficjalnie uzgodniona z angielskimi możnowładcami w Oxfordzie w 1018 roku.

Król Kanut stał przed niełatwym zadaniem balansowania między oczekiwaniami angielskich elit, a dążeniami najemnych armii skandynawskich. Jak żartobliwie zwracał uwagę Timothy Bolton był on w stanie przekonać tych pierwszych, że nie mają do czynienia z wikingami najazdami, a między drugich dzielić łupy. Niemniej należy zauważyć, że po opłaceniu własnej świty, większość wikingów wojowników opuściła Anglię. Działania te dowodzą politycznego wyczucia realiów, a także znajomości odpowiednich zabiegów dyplomatycznych. Wyczuciem wykazał się także w stosunku do Londynu – węzłowego ośrodka w Anglii, który był centrum politycznym, militarnym i gospodarczym, ośrodka, którego – co ważne – Kanutowi nie udało się zdobyć podczas oblężenia. Nie zdecydował się jednak na zbyt silne represje wobec mieszkańców – były to raczej działania obliczone na stłumienie buntu, a nie zrujnowanie Londynu jako ośrodka handlu.

Kanut zbudował w Anglii nową administrację, opartą zarówno na skandynawskich, jak i anglosaskich elitach, co zapewne pomogło mu ugruntować swoją pozycję jak króla. Przeprowadził on szereg

reform prawnych, związanych m.in. z kwestiami dziedziczenia czy własności ziem. Zmniejszył także wpływy lokalnych możnych na politykę Anglii. Ocena rządów Kanuta Wielkiego na tym obszarze jest zasadniczo pozytywna. Badacze zwracają uwagę, że wielokrotnie podkreślał on, że jego celem jest bycie dobrym królem angielskim, co sugeruje zrozumienie specyfiki lokalnej kultury i zależności geopolitycznych. Potrafił jako dyplomata zapewnić stabilną sytuację polityczną, co sprzyjało rozwojowi królestwa. Historycy zwrócili uwagę na poczucie dumy, które król Kanut starał się krzewić w swoim otoczeniu, ale również wśród poddanych. Także późniejsza pielgrzymka do Rzymu wpisała się w szereg działań strategicznych, które stały u podstaw sukcesów w czasie jego panowania.

Rządy Kanuta Wielkiego w Anglii dobrze podsumował Jakub Morawiec, który stwierdził, że był to: „(...) bardziej czas kontynuacji niż gwałtowny choć krótkotrwały przełom w dziejach kraju. Duński władca, w imię ugruntowania swojej władzy, czynił wiele aby jego angielscy poddani dostrzegli w nim prawowitego spadkobiercę poprzedniej dynastii. Relacje z Kościołem, manifestowana pobożność, a nawet umiejętne rozgrywanie spraw skandynawskich, wskazują, iż Knut w pierwszej kolejności troszczył się o stabilność swojej pozycji w Anglii”.

Kanut Wielki sięga po władzę w Danii i Norwegii

Szansę na budowę imperium Kanut zyskał po śmierci jego brata władającego Danią. O Haraldzie wiemy zaskakująco niewiele – Niels Lund zwrócił uwagę, że źródła nie odnotowały nawet daty jego śmierci, której możemy się jedynie domyślać z uwagi na podróż Kanuta do Danii z 1019 roku. Czy był to moment, w którym został on także królem Danii? Uczeni podają także rok 1018, choć warto tu odnotować, że z badań archeologicznych pochodzi moneta z inskrypcją „Cnut Rex Daenor” (Knut Król

Danii), datowana na 1015 rok. Z uwagi na dobre stosunki Kanuta z Haraloldem część badaczy zastanawia się czy możliwe było, by wspólnie sprawowali oni rządy. Co prawda znane są przykłady takich dzielonych rządów (np. panowanie Eysteina I Magnussona z bratem Sigurdem w Norwegii w latach 1103–1122), lecz jest to raczej wątpliwa koncepcja, zwłaszcza, że źródła nie milczałyby w tej kwestii. Na temat rządów Kanuta Wielkiego w Danii wiadomo niewiele. Przekazy koncentrują się głównie na podziale władzy i waśniach w środowisku króla, nie dając choćby ogólnego obrazu jego panowania.

Duńska korona pozwoliła Kanutowi Wielkiemu rozszerzyć wpływy, tworząc z jednej strony ważny ośrodek jego władzy, ale też będąc strategicznym oknem na Półwysep Skandynawski. Jak zauważył J. Morawiec, był to klucz do opanowania całej Skandynawii.

Ugruntowanie pozycji ważnego, europejskiego władcy po latach pozwoliło Kanutowi także na podbicie Norwegii. Jej południowo-wschodnie tereny od początków IX wieku ulegały silnym wpływom duńskim. Co ciekawe już w 1023 roku Kanut ogłosił się królem Norwegii, choć do krainy fiordów wyprawił się dopiero pięć lat później. Jego wojska bez walki zdobyły Norwęgę, z której uciekł król Olaf Haraldsson. Z nadania Kanuta Wielkiego rządy objął Haakon Eriksson, którego panowanie przerwała śmierć w katastrofie morskiej z 1028 lub 1029 roku. Po śmierci Haakona Kanut ogłosił, że na czele Norwegii stanie jego niepełnoletni syn Swen, w imieniu którego rządy sprawować będzie Aelgifu z Northampton (konkubina Kanuta). Okres ich władztwa nie cieszył się jednak szczególnym uznaniem. Jak wskazuje N. Lund forsowali oni niezrozumiałe w Norwegii rozwiązania angielskie, zwłaszcza w zakresie administracji i podatków.

Król tylko skandynawski czy

europijski?

Kanut Wielki potrafił utrzymać stabilny dwór, a jego polityka względem Kościoła czy pragmatyczne podejście do angielskiej i skandynawskiej kultury i tradycji, budują obraz wybitnego stratega, który wiedział jak kierować imperium. Odpowiednie otoczenie doradców, przyjęcie właściwej doktryny propagandowej, a także zdolności dyplomatyczne stworzyły z niego władcę europejskiego formatu. Rządy Kanuta nie trwały szczególnie długo, jednak był to wystarczający czas, by zapracował on na przydomek „Wielki”. Pierwsze wzmianki na jego temat dotyczą 1013 roku, zaś kres życia przypadł na listopad 1035 roku. Król Kanut Wielki spoczął na ziemi angielskiej, gdzie został pochowany w katedrze Winchester. Umierając nie miał już kontroli nad Norwegią, a jednym ze skutków jego śmierci był rozpad całego imperium, co wskazuje, że utrzymanie kontroli nad takim organizmem państwowym nie było łatwe.

Na czas jego panowania przypada stworzenie prawdziwego imperium, będącego znaczną siłą militarną, choć prawdziwym fenomenem Kanuta Wielkiego były różnego rodzaju zabiegi polityczne i dyplomatyczne, które uczyniły go jednym z największych władców epoki wikingów. Był królem, który czerpał z odmiennych wzorców kulturowych i politycznych: angielskiego i skandynawskiego, i – jak zauważył T. Bolton – potrafił korzystać z nich odpowiednio w zależności od okoliczności, co zdaniem angielskiego uczonego czyniło z Kanuta Wielkiego władcę bardzo nowoczesnego jak na swoje czasy.

Autorstwo: Jakub Jagodziński

Źródło: Histmag.org

Licencja: [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)

Bibliografia

1. T. Bolton, „Cnut the great”, New Haven, London 2017.

2. J. Clemens, „A brief history of the vikings. The last pagans or the first modern Europeans?”, London 2005.
3. M. Firth, „London Under Danish Rule: Cnut's Politics and Policies as a Demonstration of Power”, „Eras”, v. 18, no. 1, 2016, s. 1-20.
4. G.N. Garmonsway, „Canute and his empire”, London 1963.
5. N. Lund, „Cnut the Great and his empire”, [w:] „The Viking World”, (red.) S. Brink, N. Price, London-New York 2008, s. 665-667.
6. K. Mack, „Changing Thengs: Cnut's Conquest and the English Aristocracy”, „Albion” v. 16, no. 4, 1984, s. 375-387.
7. J. Morawiec, „Knut Wielki król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995-1035)”, Kraków 2013.
8. J. Morawiec, „Zagadkowa Piastówna – Świętosława”, [w:] WczesneŚredniowiecze.pl
9. L.K. Henriksen, „Cnut the Great”, [w:] Vikingeskibsmuseet.dk
10. T. Porck, J. Mann, „How Cnut Became Canute (and How Harthacnut Became Airdeconut)”, „NOWELE: North-Western European Language Evolution”, v. 67, 2014, s. 237-243.